

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง เรื่องบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎี อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนต่อบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎี ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนต่อบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทการสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎี ดำเนินการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยแบ่งได้ ดังนี้

๑) ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นพระสงฆ์ที่จำพรรษาภายในวัดชลประทานรังสฤษฎี และ ประชาชนทั่วไป ที่เข้ามาฟังธรรมและร่วมกิจกรรม ณ วัดชลประทานรังสฤษฎี จำนวน ๒๒๒ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t - test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) และ

๒) ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป อภิปรายผลและ มีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พระสงฆ์และประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป มีจำนวนคือ ๑๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๒ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๗ มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๒ และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๗

๕.๑.๒ เรื่องบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎี อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

๕.๑.๒.๑ ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎี อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎี อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลพบว่า ข้อ ๑. การปลูกถั่วงอกประจำวันอาทิตย์และแสดงธรรมในงานศพ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้ออื่นๆอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๒.๒ ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎี อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ ๔.๒๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ในข้อ ๑ การสนับสนุนโครงการวัดปลอดบุหรี่ ของ สสส. และข้อ ๒ เป็นวัดต้นแบบในโครงการกฐินปลอดเหล้า ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พระสงฆ์และ ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

๕.๑.๒.๓ ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๒.๔ ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าพระสงฆ์และประชาชนมีความคิดเห็นในด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไปอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ การเปรียบเทียบบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทาน-รังสฤษฎ์ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ ดังนี้

๕.๑.๓.๑ พระสงฆ์และประชาชน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม ด้วยวิธีการทดสอบค่าที (t - test) แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์และประชาชน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกันในทุกด้าน ซึ่งยอมรับปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สรุปได้ ดังนี้

พระสงฆ์และประชาชนตอบแบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับปัญหาบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่องานด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดและคณะสงฆ์มาก โดยเรียงลำดับปัญหาดังต่อไปนี้ ๑) ขาดการประชาสัมพันธ์ทั่วถึงแก่ประชาชน ขาดการวางแผน การกระจายงาน ขาดการติดตามประเมินผล ๒) ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ขาดบุคลากรที่เป็นจิตอาสาเข้ามาช่วยในการทำงานและรองรับการปฏิบัติงานในอนาคต ๓) สำหรับการจัดสถานที่เพื่อทำกิจกรรมบางส่วนยังไม่เหมาะสม ยังไม่มีสถานที่เป็นสัดส่วนที่ชัดเจน ๔) ทางวัดมีสถานที่ไม่เพียงพอ ๕) ขาดกองทุนสำรอง

แนวทางในการแก้ปัญหาทางด้านการสาธารณสงเคราะห์

พระสงฆ์และประชาชนตอบแบบสอบถามปลายเปิด ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรีส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่องานด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดและคณะสงฆ์มาก ดังนั้นจึงมีแนวทางการแก้ปัญหาคือวัดต้องมีการวางแผนงานที่ดีและมีการแบ่งงานกระจายงานในด้านการสาธารณ

สงเคราะห์ จัดให้มีการประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ และวัดต้องมีการสร้างกิจกรรม และส่งเสริมการมีส่วนกับชุมชนในงานสาธารณสงเคราะห์และควรอย่างต่อเนื่องมีแบบแผนที่ชัดเจนและมั่นคง และวัดต้องจัดหางบประมาณและทุนในการดำเนินงานอย่างเพียงพอเหมาะสม และต้องร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชนเพื่อจะได้ร่วมมือกันทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และคณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุน และต้องมีประสานงานร่วมมือเป็นเครือข่ายเดียวกัน เพื่อการทำงานจะได้มีทิศทางเดียวกัน ตลอดจนวัดต้องพัฒนาส่งเสริมบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงานและรองรับการปฏิบัติงานในอนาคตเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน และมีเครือข่ายร่วมมือกัน โดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลาจริยวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทน เสียสละทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาต่อไป

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

๕.๒.๑ ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าบทบาทของวัดในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนมากที่สุดในเรื่องวัดมีการปาฐกถาธรรมประจำวันอาทิตย์ ให้ประชาชนได้เข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินวิถีชีวิตปัจจุบัน รองลงมาคือวัดมีการสร้างโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้เยาวชนได้มาศึกษาธรรมะที่เหมาะสมแก่วัย และการจัดตั้งสถานวิทยุของวัด จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรม เพื่อให้ความรู้และอบรมปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาจิตใจประชาชนและเด็กเยาวชน เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในการดำเนินการเองอย่างหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องหน้าที่ของพระสงฆ์ของ **วิจิตร เกิดวิสิษฐ์** และ **ปรีชา ช่างขวัญยืน** ได้แบ่งหน้าที่ของพระสงฆ์ได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ หน้าที่ต่อพระพุทธศาสนา และหน้าที่ต่อสังคมและมนุษยชาติ และหน้าที่ต่อสังคมและมนุษยชาติ อันได้แก่

(๑) หน้าที่สั่งสอนหลักธรรมะ คือ สั่งสอนคนให้รู้พระพุทธศาสนาสอนธรรมะอะไรบ้าง หมายความว่าอย่างไร คำอธิบายใดผิด และคำอธิบายใดถูก

(๒) หน้าที่สั่งสอนการนำหลักธรรมไปใช้ คือ สั่งสอนประโยชน์ของหลักธรรม และชี้ว่าจะนำธรรมะไปใช้ได้อย่างไรในสภาพปัจจุบัน

(๓) ชี้ทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง สภาวะแวดล้อม ยาเสพติด เป็นต้น ว่าพระพุทธศาสนามีแนวทางแก้ปัญหาเหล่านั้นอย่างไร

(๔) ให้บริการต่างๆ แก่สังคมเท่าที่จะทำได้ เช่น ให้ใช้ที่วัดเป็นสถานศึกษาอบรมที่ประชุม

ให้ยืมเครื่องใช้เพื่อการทำบุญ เป็นต้น^๑

และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องบทบาทของ **กรมการศาสนา** ได้กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์ ที่ให้บริการสวัสดิภาพ หรือสงเคราะห์แก่ประชาชน อันเป็นกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ ดังนี้

(๑) สงเคราะห์ปกติ เช่น ให้สถานที่วัด หรือของวัด จัดตั้งกุศลสาธารณสถาน เช่น โรงเรียน สุขศาลา ศาลาประชาชน เป็นต้น

(๒) สงเคราะห์ตามเหตุการณ์ เช่น อนุญาตให้ประชาชนที่ประสบสาธารณภัยเข้าพักพิงใน อาคาร หรือ สถานที่ของวัด และ รวบรวมปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคส่งไปสงเคราะห์ผู้ประสบ สาธารณภัย^๒

๕.๒.๒ ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ จากผล การศึกษาพบว่า บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอบางเกร็ง จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าบทบาทของวัดในงาน ด้านสาธารณสงเคราะห์ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ มากที่สุดใน เรื่องวัดมีการรณรงค์สนับสนุนโครงการวัดปลอดบุหรี่ และโครงการกฐินปลอดเหล้า ของสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) อบรมแนะนำและให้ความรู้แก่ประชาชนและเด็ก เยาวชนในด้านสิ่งเสพติดให้โทษ/และการป้องกันยาเสพติด เพื่อสุขภาพและความสงบสุขของชุมชน รองลงมาคือเรื่องวัดเอื้อเฟื้อสถานที่สำหรับตั้งคลินิกชลประทาน โดย นายแพทย์อุทัย สุภาพ อดีต ผู้อำนวยการโรงพยาบาลชลประทาน เป็น ผู้ริเริ่มเพื่อถวายเป็นการตรวจรักษาในเบื้องต้นแก่พระสงฆ์และ อุบาสกอุบาสิกาเป็นการสร้างสาธารณประโยชน์ให้ทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องลักษณะการ สาธารณสงเคราะห์ของ **พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโย)** คือ การเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น ได้แก่ การช่วยเหลือส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนหรือของผู้ใดผู้หนึ่ง ที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ กล่าวคือ คนอื่นเป็นหลัก ส่วนวัดหรือพระสงฆ์เข้าไปช่วยไม่นิ่งดูตาย เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และการอื่น การนี้มุ่งเอาเฉพาะการส่งเสริมผู้อื่น ทั้งที่ เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราว แม้การช่วยป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า หรือการช่วย ป้องกันการติดโรคเอดส์ เป็นต้น^๓

และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ ของ **วิจิตร เกิดวิสิษฐ์ และปรีชา ช่างขวัญยืน** ซึ่งได้แบ่งหน้าที่ของพระสงฆ์ได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ หน้าที่ต่อพระพุทธศาสนาและหน้าที่ต่อสังคมและมนุษยชาติ ซึ่งหน้าที่ต่อสังคมและมนุษยชาติมีดังนี้ คือ

(๑) หน้าที่สั่งสอนหลักธรรมะ คือ สั่งสอนคนให้รู้ว่าพระพุทธศาสนาสอนธรรมะ อะไรบ้าง หมายความว่าอย่างไร คำอธิบายใดผิด และคำอธิบายใดถูก

^๑วิจิตร เกิดวิสิษฐ์ และปรีชา ช่างขวัญยืน, หนังสือเรียนพระพุทธศาสนา ส.๐๑๑๒-ส.๐๑๑๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๖๘-๘๐.

^๒กองแผนงาน กรมการศาสนา, รายงานสภาพสังคมไทยด้านบทบาทของพระสงฆ์ ในการให้การ สวัสดิภาพหรือสงเคราะห์แก่ประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๗๐.

^๓พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโย), เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการ พระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๕๗-๕๘.

(๒) หน้าที่สั่งสอนการนำหลักธรรมไปใช้ คือ สั่งสอนประโยชน์ของหลักธรรม และชี้ว่าจะนำธรรมะไปใช้ได้อย่างไรในสภาพปัจจุบัน

(๓) ชี้ทางแก้ปัญหที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง สภาวะแวดล้อม ยาเสพติด เป็นต้น ว่าพระพุทธศาสนามีแนวทางแก้ปัญหเหล่านี้ได้อย่างไร

(๔) ให้บริการต่างๆ แก่สังคมเท่าที่จะทำได้ เช่น ให้ใช้ที่วัดเป็นสถานศึกษาอบรมที่ประชุม ให้ยืมเครื่องใช้เพื่อการทำบุญ เป็นต้น^๔

และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ของ **สุรพล พยอมแย้ม** ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า บทบาทของวัด หรือบทบาทของพระสงฆ์ที่เคยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนและให้ความอนุเคราะห์แนะนำช่วยเหลือแก่ประชาชน ทั้งในด้านการสั่งสอน การฝึกอบรมทางการศึกษา การดำรงชีพในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการสาธารณสุขและสุขภาพอนามัย ล้วนแต่มีองค์การหรือสถาบันทางสังคมในรูปแบบใหม่เข้ามามีบทบาทและจัดการแทนบทบาทของพระสงฆ์แทบทั้งสิ้น นอกเหนือจากบทบาทของผู้เผยแพร่ธรรมะและอบรมจิตใจประชาชนแล้ว รูปแบบหรือบทบาทของพระสงฆ์ที่เคยอยู่ในกรอบหรือแนวปฏิบัติที่ใกล้เคียงกันได้แปรเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม ตามความต้องการ และตามความจำเป็นของสังคม หรือชุมชนที่พระสงฆ์เกี่ยวข้อง^๕

๕.๒.๓ ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ จากผลการศึกษาพบว่า จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าบทบาทของวัดในงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ มากที่สุดในเรื่องวัดมีการสร้างตึกผู้ป่วยที่โรงพยาบาลชลประทาน รองลงมา คือการสร้างโรงพยาบาลศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ**พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ)** ซึ่งได้กล่าวถึงลักษณะของการสาธารณสุขสงเคราะห์ ที่พระสงฆ์หรือวัดวาอารามต่างๆ จัดทำอยู่ในปัจจุบัน คือ การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างประปา การสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า การช่วยพิทักษ์รักษาสัตว์ที่เป็นสาธารณสมบัติและการอื่นๆ เป็นการเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เป็นต้น^๖

และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ของ **กรมการศาสนา** กล่าวไว้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์แก่สังคมอาจสรุปได้ คือ บทบาทพระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้ดำรงรักษาวัฒนธรรมและศิลปะของชาติ วัดเป็นสถานที่รวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติและวัฒนธรรมที่ดีงาม ก็มีการอบรมสั่งสอนและปฏิบัติกันอยู่ในวัด พระสงฆ์จึงมีบทบาทโดยตรงในการธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ไว้ไม่ให้สูญหาย เช่น

^๔ วิจิตรเกิด วิสิษฐ์ และปรีชา ช้างขวัญยืน, หนังสือเรียนพระพุทธศาสนา ส.๐๑๑๒-ส.๐๑๑๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๖๘-๘๐.

^๕ สุรพล พยอมแย้ม, จิตวิทยาชุมชน, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๑), หน้า ๕๙.

^๖ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๕๗-๕๘.

(๑) ด้านสถาปัตยกรรม พระสงฆ์ได้ก่อสร้างและดำเนินการก่อสร้าง โบสถ์ วิหาร หอระฆัง โรงธรรม ศาลารายต่างๆ เจดีย์ ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนแสดงออกซึ่งศิลปะอันงดงามของชาติเป็นที่เชิดหน้าชูตาคนในชาติอยู่จนปัจจุบัน

(๒) ด้านประติมากรรม พระสงฆ์ได้ช่วยกันรักษาและสร้างขึ้นมา เช่น พระพุทธรูปปางต่างๆ ตลอดจนลวดลายปูนปั้นประดับหน้ามุขของโบสถ์วิหาร

(๓) ด้านจิตรกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมฝาผนังพระได้มีส่วนสร้างและบำรุงรักษาให้มีอยู่ปัจจุบันนี้พระสงฆ์บางรูปสามารถเขียนลายรดน้ำและรูปภาพบนฝาผนังของโบสถ์ วิหาร และศาลาการเปรียญได้อย่างสวยงาม เป็นต้น^๗

๕.๒.๔ ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าบทบาทของวัดในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป มากที่สุดในเรื่องวัดมีการสนับสนุนข้าวสารอาหารแห้งเพื่อการออกค่ายอาสาพัฒนาชนบทของนักศึกษามหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้เยาวชนได้แสดงออกถึงความมีน้ำใจไมตรีอันดีต่อสาธารณชน เพื่อให้เยาวชนในชนบทได้รับการพัฒนาทั้งด้านจิตใจและวัตถุ รองลงมาคือเรื่องวัดสนับสนุนช่วยเหลือสถานสงเคราะห์ต่างด้วยการบริจาคอาหารและเครื่องดื่ม

พระสงฆ์และชาวบ้านต้องอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วัดและพระสงฆ์จะอยู่ได้เพราะประชาชน และประชาชนจะดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยความสะดวก ก็ต้องอาศัยวัดและพระสงฆ์ในการช่วยสั่งสอนขัดเกลา กล่าวได้ว่า วัดชลประทานรังสฤษฎ์เป็นผู้นำและชักชวนประชาชนในการบริจาคสิ่งของที่จำเป็นในการยังชีพ เช่น เสื้อผ้า ยารักษาโรค เป็นต้น เมื่อประชาชนประสบภัย เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม เป็นต้น เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในการเกื้อกูลประชาชนและสรรพสัตว์ อย่างหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ของ **กรมการศาสนา** ได้กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์ที่ให้บริการสวัสดิภาพ หรือสงเคราะห์แก่ประชาชน อันเป็นกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ ดังนี้

(๑) สงเคราะห์ปกติ คือ ให้สถานทีวัด หรือของวัด จัดตั้งกุศลสถานสาธารณสถาน เช่น โรงเรียน สุขศาลา ศาลาประชาชน เป็นต้น

(๒) สงเคราะห์ตามเหตุการณ์ เช่น อนุญาตให้ประชาชนที่ประสบสาธารณภัยเข้าพักพิงในอาคาร หรือสถานที่ของวัด และรวบรวมปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคส่งไปสงเคราะห์ผู้ประสบสาธารณภัย เป็นต้น^๘

และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ของ **พระราชวรมนี (ประยูรย์ ปยุตโต)** ซึ่งได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ เช่น

^๗กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือครูจริยศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ เล่ม ๖**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๒), หน้า ๑๑๑-๑๑๓.

^๘กองแผนงาน กรมการศาสนา, **รายงานสภาพสังคมไทยด้านบทบาทของพระสงฆ์ ในการให้การสวัสดิภาพหรือสงเคราะห์แก่ประชาชน**, อ้างแล้ว, หน้า ๗๐.

- (๑) ให้วัดเป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจน ได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่
- (๒) ให้วัดเป็นสถานพยาบาลที่แจกจ่ายพวกราษฎร รักษาผู้เจ็บป่วย
- (๓) ให้วัดเป็นที่พักคนเดินทาง เป็นต้น^๙

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอบางบาล จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรมีการวางแผนเพื่อการประชาสัมพันธ์ความรู้ไปกับการเตรียมการเกี่ยวกับงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์โดยยึดหลักวิชาการกฎระเบียบทางสังคมและไม่ขัดต่อหลักธรรมวินัย

๒. การดำเนินงานเกี่ยวกับงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ควรส่งเสริมให้มีระบบสื่อสารข้อมูลหลายทาง ผ่านทางสื่อสารมวลชนไปยังกลุ่มองค์กรต่างๆ และภาคประชาชนในชุมชนให้มาก

๓. ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยสร้างองค์ความรู้ให้ในการสังคมแห่งการแบ่งปันน้ำใจสู่สาธารณชน ในระดับประเทศให้มาก เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นฐานคิดในการพัฒนาระบบการดำเนินนโยบายด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

๔. องค์กรทางคณะสงฆ์และภาครัฐที่ต้องการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรของตนและมีความต้องการพัฒนาวิชาการความรู้ของหน่วยงานและประสงค์จะทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้นควรสนับสนุนกิจกรรมด้านการวิจัยและพัฒนาสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้มากขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ควรนำผลการศึกษาวิจัยในงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่เฉพาะด้านมาใช้ประโยชน์

๒. ควรจัดให้มีการเสวนาทางวิชาการเพื่อนำเสนอผลการวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เป็นองค์ความรู้ใหม่สู่สาธารณชนเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการวิจัยและพัฒนาสู่การปฏิบัติ

๓. ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในสังคมแห่งการดำเนินการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ในคณะสงฆ์ระดับภาคต่างๆ

๔. องค์กรสงฆ์ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ควรนำผลการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น โดยจัดฝึกอบรม ให้ทุนฝึกอบรม ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยกับนักศึกษา หน่วยงานราชการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ของท้องถิ่น

^๙ พระราชวรเมธี (ประยุทธ์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

๑. ควรศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทของวัดในการช่วยเหลือและสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน

๒. ควรทำการศึกษาเรื่องความต้องการในการพัฒนาวัด และพัฒนาตนเองของพระภิกษุสามเณรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

๓. ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบแนวคิดของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในด้านการใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานในการดำเนินชีวิตตามวิถีชาวพุทธ

๔. ควรศึกษาวิจัยแนวคิดและบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาในแง่มุมอื่นอีก เช่น ด้านการพัฒนาสังคม ด้านการศึกษา ด้านการแพทย์แผนโบราณ (ยาสมุนไพร)

๕. ควรศึกษาวิจัยเฉพาะเรื่องกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นที่ต้องการสำหรับพุทธบริษัทแต่ละกลุ่มอย่างละเอียดต่อไป เพื่อสามารถนำมาใช้ในการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการจัดกิจกรรมของวัด

๖. ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องประสิทธิภาพของคณะสงฆ์ในการสงเคราะห์ประชาชนในด้านต่างๆ

๗. ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการจัดการวัดเพื่อให้เป็นศูนย์กลางและแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

๘. ควรศึกษาเชิงคุณภาพในบทบาทคณะสงฆ์ระดับจังหวัดในงานด้านสาธารณสงเคราะห์ด้านอื่นๆ เช่น ด้านการลดความขัดแย้งและสร้างสังคมให้มีความสามัคคี